

VYCHÁZKY, NA KTERÉ SE DĚTI BUDOU TĚŠIT

HRAVÝ PRŮVODCE PRAHOU

NAPSALA
IVA PETŘINOVÁ
ILUSTROVAL
VOJTĚCH ŠEDA

FRAGMENT

Hravý průvodce Prahou

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

FRAGMENT

Iva Petřinová

Hravý průvodce Prahou – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

HRAVÝ PRŮVODCE PRAHOU

napsala
IVA PETŘINOVÁ

ilustroval
VOJTĚCH ŠEDA

FRAGMENT

VYSVĚTLIVKY:

V bublině je otázka,

v rámečku najdeš

úkol

a zde toto

je nějaká zajímavost

O B S A H

1. Do světa bájí a mýtů na Vyšehrad 7
2. Za pokladem českých králů 23
3. V zahradě na Hradě 41
4. Co nového na Novém světě a kam zmizeli jeleni z příkopu 55
5. Za zvukem loretánských zvonků a ještě dál 67
6. Královstvím mnišského řádu premonstrátů a nejkrásnějších výhledů 81
7. Ulice plné obrázků 93
8. Malostranské křížem krážem za nejbohatším Jezulátkem 107
9. Všichni na Petřín! 123
10. Pohádkový ostrov Kampa 135
11. Tajuplné pražské ostrovy 147
12. Co vyprávěly sochy na Karlově mostě 159
13. Jak se žilo ve středověké Praze 173
14. Výprava za Golemem 191
15. Kudy kráčil císař Karel 207
16. Rejdiště strašidel a přízraků na Starém Městě 219
17. Kde sídlila chudina i královská dcera 237
18. Sejdeme se u koně! 249
19. Kam zmizel dr. Faust a tři zuby Karla Velikého 263

DO SVĚTA BÁJÍ A MÝTŮ NA VYŠEHRAD

Vyšehrad patří k nejpamátnejším místům naší historie, k němuž se váže celá řada legend. Je Vyšehrad opravdu tím místem, kde sídlil bájný vojvoda Krok se svými dcerami, kam hrdina Bivoj přinesl strašlivého kance a kůň Šemík s Horymírem v sedle překonal odvážným skokem vyšehradské hradby a pádil kamsi k Neumětelům? Vyšehrad se opravdu stal na čas panovnickým sídlem, avšak z pyšného sídla českých knížat a králů do dnešních dob příliš nezbylo. Dnes je více než připomínkou slávy Českého království, klidnou a zelenou oázou na samém okraji historického centra Prahy.

TRASA

- Na Bučince — Táborská brána — Leopoldova brána — hradby — akropole — vyhlídka na skále — bazilika sv. Petra a Pavla — vyšehradský hřbitov — Slavín — socha sv. Václava — Cihelná brána — Čertovy sloupy •

Nejdřív musíme kdysi bájný hrad najít. Cestu začneme ve stanici metra Vyšehrad na trase C, projdeme kolem Kongresového centra do ulice Na Pankráci a za malou chvíli už máme před sebou hradby. Ty nám připomínají, že Vyšehrad byl svého času pevností s pásem hradeb s jedenácti branami. A to už se blížíme k první z těch, které se do dnešních dnů dochovaly.

Víš, podle kterého města se jmenuje? Snadno to zjistíš z tabulky umístěné na bráně, kterou na Vyšehrad vstoupíš.

Vstupní brána se jmenuje Táborská, protože navazovala na stezku z jižních Čech od Tábora.

Ze strany od pankrácké pláně, kde byla vstupní **Táborská brána** postavena, byl Vyšehrad ohrožován nejvíc. Z ostatních stran byl poměrně spolehlivě chráněn strmou skálou nad řekou.

Z nejkrásnější brány zvané **Špička** zůstaly opravdu jen zbytečky. Uvidíš je naproti nízké budově s Informačním centrem a malou kavárnou. Přitom bývala skutečně stavebním skvostem; mohutnou bránu zdobilo hned 9 věžiček.

Chceš-li vidět její napodobeninu, zajdi na vrch Petřín a omrkní budovu, kde se nachází oblibené zrcadlové bludiště. Jedná se o její kopii!

Nyní budeme pokračovat přímo k domu, na němž vlaje česká vlajka. Jedná se o jednu z budov tzv. **Jedličkova ústavu**. Byl zbudován v letech 1912–1913 doktorem Rudolfem Jedličkou. Sloužil pro tělesně postižené děti, aby se naučily soběstačnosti a nemusely tak být doživotně závislé na pomoci druhých. Tehdy měl ústav kapacitu pouze 10 pacientů, kteří se později uplatnili nejčastěji jako úředníci, ševci nebo vazači koberců. Dnes se věnuje zlepšení kvality života asi pětiset dětí s handicapem, přesně v duchu ideálu jejího zakladatele věhlasného chirurga pana doktora Jedličky.

**Nyní se dobře
rozhlédni a hledej
domek, ve kterém
bydlívala Popelka!**

Cože, co tu dělala Popelka?! No, úplně pohádková postava to nebyla. Nekamarádila se se sovou ani s holuby, ani neztrácela střevíčky na plese, ale pohádky a pověsti měla ráda. Popelka z Vyšehradu byla totiž spisovatelka, původním jménem Marie Popelková. Vzala si za muže výběřčího mýta pana Biliána, a stala se tedy Biliánovou. O své pohádkové příjmení však nechtěla přijít, a tak si je nechala alespoň jako přezdívku, pod níž sepsala řadu knížek.

Už vidíš malý domek s pamětní deskou, který Popelku připomíná? Právě v něm spolu s manželem a dětmi bydlela. Ale teď už zakloň hlavu a kochej se výzdobou **Leopoldovy brány** před tebou.

*Poznáš zvířata
z našeho státního znaku,
která se na bráně
nacházejí?*

Vrchol brány zdobí kamenný jednohlavý orel. Pod ním najdeme ve štítu dalšího, tentokrát dvouhlavého rakouského orla a dva slepé erby. Po stranách leží ve výšce dva hubení lvičci. To prý proto, že se za vlády habsburských panovníků, mezi něž patřil i císař Leopold, českým zemím nevedlo zrovna nejlépe.

Kousek za branou se nachází nejstarší dochovaná památka Vyšehradu a jedna z nejstarších v celé Praze **rotunda sv. Martina**. Je zároveň i největší – považ, že její zdi dosahují úctyhodné šířky jednoho metru. Možná právě proto přežila tolik útrap a dochovala se až do dnešních dní.

*Zkus uhodnout,
kolik let už
stojí navšem
místě?*

Postavena byla někdy v 2. polovině 11. století, takže jí moc nechybí do tisících narozenin! Ale jednou měla namále... a to, když měla ustoupit plánované silnici spojující Pankrác s Novým Městem.

Rotunda sice zůstala, ale vchod se změnil. Náznak toho původního je dobře vidět ze silnice pod ní a musíš uznat, že odtud by se do ní špatně vstupovalo. Co ale na první pohled tak zřetelné není, je zazděna dělová koule nad současným vchodem. Je památkou na pruské vojáky, kteří Prahu obléhali.

Zkus najít dělovou kouli.

Rotunda sv. Martina již od dávných dob v lidech vzbuzovala zvláštní pocity a je místem, ke kterému se váže nejvíce strašidelných pověstí.

POVĚST

Na vyšehradských hradbách prý straší jedno z kdysi nejobávanějších strašidel celé Prahy, duch francouzského majora.

Major byl velitelem francouzských vojsk, která vtrhla do Prahy v roce 1741 během války o rakouské dědictví byl prvním, jenž padl. Říká se, že když padal k zemi, láteřil „sacrebleu“ (zatraceně).

Když byli Francouzi vypuzeni a na ochozy tvrze se vrátili domácí vojáci, počal major své zkázonosné dílo. V podobě ducha útočil na strážce a vojáky. Děsil je, mnohé z nich rdousil, jiným dal sice milost, ale ti byli po strašném zážitku v takovém šoku, že přestali mluvit. Až v roce 1892 došlo ke zmírnění majorovy hrůzovlády, když rakouský nadporučík Pištora majorovi zasalutoval, místo aby se ho zalekl. Major se na nadporučíka zasmál, na oplátku mu také zasalutoval a šel si svou vlastní cestou. Od té doby je ve šťastném rozpoložení a na nikoho neútočí, jen kolemjdoucím zdvořile kyne.

Možností, kudy pokračovat dál, je hned několik. My se naproti rotundě vydáme vzhůru na **hradby** cestičkou vlevo, abychom se mohli pokochat výhledy na město.

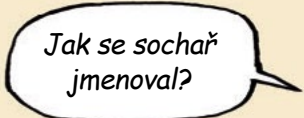
Odtud můžeš pozorovat například budovu České televize na Kavčích horách, vodárnu a plavecký stadion v Podolí, budovu bývalého Branického pivovaru, Podolské

sanatorium (Ústav pro péči o matku a dítě), Smíchovské nádraží nebo Zlíchovský kostelík.

Přestože je výhled na pražské střechy úchvatný, dávej na sebe dobrý pozor, za živým plotem a zábradlím je strmý sráz! Naše další kroky nás zavedou k místu, kde se cesta rozděluje. Vydáme se vpravo tam, kde vykukují věže kostela. Tady už budeš muset zapojit svou fantazii a zkusit si představit, jak to tu v dávném středověku asi vypadalo. Po pravé straně stávala **bazilika sv. Vavřince** – do dnešních dnů z ní zbyl jen vstupní portál (zdobený vchod) a zbytek stěny. Přesto bývala jednou z nejvýstavnějších vyšehradských staveb.

Vydáme se vlevo do malého parčíku, kde nás upoutá čtveřice **monumentálních sousoší** představujících postavy z českých bájí. I když by se mohlo zdát, že na Vyšehrad patří odedávna, stály původně na úplně jiném místě. Pískovcová sousoší totiž nejdříve zdobila budky, v nichž se vybíralo clo na Palackého mostě. V závěru 2. světové války však byly zničeny bombardováním a později přesunuty právě sem, na místo bývalého královského paláce. Nejdříve mineme sousoší *Ctirad a Šárka*; Ctirad se zdá být Šárkou zcela okouzlený, ale v ruce už svírá lesní roh, jímž na sebe vzápětí přivolá zkázu v podobě bojovnic v čele s Vlastou. Předzvěstí hrozičího nebezpečí je také krákající havran sedící

na kmeni, k němuž je Šárka připoutaná. Na soklu sousoší Ctirada a Šárky snadno rozpoznáš, kdo byl jejím autorem.

Jak se sochař jmenoval?

Josef Václav Myslbek.

Vedle stojící sousoší představuje méně známou dvojici *Záboje a Slavoje* ve chvíli, kdy se jim podařilo zvítězit nad nepřátelskými vojsky protivníka Luďka, které zahnali až do Alp a tam zajali. Tyto sochy zdobily Smíchovskou stranu mostu.

To, že v dávných dobách právě na tomto místě stával královský palác, dosvědčuje starý **kamenný můstek**, jehož zbytky můžeš najít u zdi obíhající vyšehradský hřbitov.

Našel jsi ho?

Je to ten kousek zdiva pod schody za mříží, který si turisté často pletou s vězením. Byl to ale opravdu most, který spojoval palác s vedlejší bazilikou.

Později tady stávala **barokní zbrojnice**, z níž se zachovala jen brána. Ta je dnes vsazená do ohradní zdi, kterou se odtud dostaneme přímo k bazilice. Ale to až za chvíli.

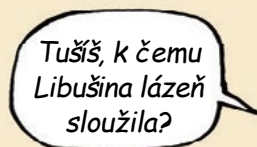
Teď se ještě na chvilku přesuneme k další dvojici sousoší. Tu nejlíže bazilice asi poznáš. Jedná se o ženu se zdviženou rukou ve chvíli věšteckého vidění do budoucnosti. Vedle ní stojí muž prostého původu s lýkovými střevíci na nohou.

Samozřejmě, jsou to *Přemysl a Libuše*, dle legend zakladatelé přemyslovské dynastie.

A co dvojice poslední – muž a jakési dítě? Měla by vyobrazovat *bájného pěvce Lumíra*, který nadšeně zpívá a hraje, vedle stojící dítě představuje *Píseň* a zdobí staročeský strunný nástroj *varyto*. Chceš-li se o osudech zmíněných postav dovědět více, doporučuji přečíst si *Staré pověsti české*. Na Vyšehradě se pak budeš cítit jako mezi „starými známými“. Sochu *Libuše* jsme viděli, ale víš, že existuje i **Libušina lázeň**? Když se z travnaté plochy se sochami vydáš vlevo cestičkou

kolem malé vinice až na skalnatý ostroh *vyšehradské skály*, mírně se nakloníš a zadíváš směrem vpravo, zahlédneš zbytky *zdiva gotické hradby* a *strážní věže* známé pod názvem *Libušina lázeň*. Na vrcholku skály stála podle představ našich národních obrozenců *bájná kněžna Libuše*, když zakládala město *Prahu* a věštila její slávu.

Libuše se nikdy v těchto místech nekoupala, jak by se dle názvu mohlo zdát. Ale spíš se odtud kladkou vytahovala voda z *Vltavy* a kontrolovalo dění na druhém břehu řeky.

POVĚST

Vypráví se, že kdesi hluboko v nitru vyšehradské skály je ukrytý pohádkový poklad, který nashromáždila za svého života kněžna Libuše; tajemství místa, kde je uložen, si však vzala s sebou do hrobu. Sice jej potom mnoho lidí hledalo, avšak bez úspěchu. Jednou za rok, na Velký pátek se vyšehradská skála sama otevírá a odhaluje vstup do podzemí. Tehdy je možné bohatství najít a získat; podařit se to ale může jen člověku čistému a poctivému, jehož duši netíží žádný hřích. A ještě jednu podmínku musí splnit – po celou dobu, ať se děje, co se děje, se nesmí ohlédnout.

Další z četných vyšehradských pověstí si připomeneme na vyhlídce, ke které se dostaneme brankou v hradbách.

POVĚST

Ne příliš hluboko pod hladinou Vltavy, v místech, kde Vyšehradská skála spadá přímo do vody, je ve skalní stěně nenápadný úzký otvor. V jeho blízkosti číhá vyšehradský vodník, který má důležitý úkol.

Kdesi v podzemí pod vyšehradskou skálou totiž spí české vojsko, připravené vyjet na pomoc české zemi, až jí bude nejhůř. Z nejstatečnějších mužů je v prapočátcích českého státu sestavila sama Libuše. Od té doby se početný oddíl stále doplňuje o muže, kteří se utopí v tůni pod Vyšehradem. Na takovou chvíli čeká zdejší vodník. Sotva nešťastník vypustí duši, uchopí jeho tělo a vtáhne je otvorem do skály. Ve velké síni pak utopenec dostane zbroj a k ní pokyn, aby spal a čekal, až přijde čas!

Nyní se přesuneme ke **Galerii Vyšehrad**, odkud je krásný výhled. Najdeme tam plastickou mapku míst, která můžeš spatřit. K tomuto místu se váže pověst

o Šemíkovi, který pravděpodobně z tohoto místa se svým pánem Horymírem v sedle skočil ze skály. Vyslechni si starý příběh o neobyčejné odvaze.

POVĚST

Již za panování kněžny Libuše se vědělo, že hlubiny české země skrývají mnoho drahocenných kovů, hlavně stříbra, ale i zlata. Když dosedl na knížecí stolec Křesomysl, vypukla v zemi zlatá a stříbrná horečka. Muži přestali obdělávat pole, začali kopat v zemi a dobývat drahé kovy – proto se jim říkalo kovkopové.

Vladykové z Křesomyslovy družiny byli ale znepokojeni, když rolníci začali houfně opouštět pole a začali dobývat stříbro. Báli se, že brzy přijde hlad a vydali se za knížetem. Vladyka Horymír z Neumětel za všechny promluvil, vyjevil své obavy a kníže slíbil, že stříbrné doly na čas uzavře.

Vladykové ale čekali marně, kdy kníže svůj slib splní. Těžba kovů totiž bohatě plnila knížecí pokladnice. Horymír se pro nesplněný slib trápil ze všech nejvíce a znovu šel za knížetem s tím, že lid více než drahé kovy potřebuje chléb.

Když se to horníci dověděli, zvažovali, jak se mu pomstít. Nakonec se srotili a vydali do Neumětel, přepadli Horymírovu tvrz, co se dalo, to uloupili a vesnici zapálili. Horymírovi se jen tak tak podařilo uniknout plamenům – na svém oblíbeném koni Šemíkovi zmizel pronásledovatelům v lese.

„Za tohle budete pykat,“ slíboval v duchu Horymír kovkopům. Se svými lidmi se po několika dnech vydal k hornické osadě. Zapálili hornické chatrče, ničili nástroje i všechno, co horníkům patřilo, a doly zavalili velkými kameny. Knížecí kovkopové a horníci však na nic nečekali, ještě téhož dne přitáhli

na Vyšehrad a žádali pro Horymíra trest nejvyšší. Horymír odsouzený ke ztrátě hrdla ještě požádal o poslední přání.

„Rád bych se naposledy projel na mém nejmilejším koni Šemíkovi.“

Kníže se podivnému přání zasmál a přikázal pečlivě uzavřít všechny brány. Když přivedli Šemíka, Horymír ho hladil a něco mu šeptal. Zdálo se, jako by krásný bělouš svému pánovi rozuměl. Pak se Horymír vyšvihl do sedla, několikrát objel nádvoří a náhle zamířil k hradební zdi. „Vzhůru Šemíku,“ zvolal odvážný jezdec. Věrný kůň se mohutným skokem přenesl přes hradbu, pod níž se černala vysoká skála končící ve Vltavě. Užaslí přihlížející strnuli, byli přesvědčeni, že jezdec zvolil jistou smrt. Jenže nebojácny kůň přeplaval řeku a spolu s jezdcem cválal směrem k Neumětelům.

Po tomto statečném činu byl trest Horymírovi odpuštěn. Šemík si ale mohutným skokem přes hradby velmi ublížil a Horymír ho tak brzy pochoval. Dodnes lze v Neumětelích najít náhrobní kámen, pod nějž kdysi věčný vladyka pohřbil svého zachránce.

Několikrát už jsme zmínili, že se na Vyšehradě nacházelo **královské sídlo**. Jsou tu však po něm ještě nějaké stopy? Je to například ta nenápadná nízká kamenná zídka před budovou Galerie Vyšehrad, která bývala součástí kamenného hradu s hradbami a věžemi. Zdivo z kamenných kvádrů bylo spojováno maltou, a tak na Vyšehradě vznikla nedobytná pevnost, kterou si čeští panovníci několikrát zvolili za své sídelní místo.

Nejdříve to byl první český král Vratislav, jehož nástupci několik desítek let z Vyšehradu kralovali, později se však zase pokorně vrátili na Pražský hrad. Až císař Karel IV. z úcty ke svým přemyslovským

předkům se rozhodl obnovit jeho zašlou slávu. Do Korunovačnického řádu českých králů, který sepsal, zařadil povinnost vykonat vpozdvečer korunovace pouť na Vyšehrad, tam se poklonit lýkovým střevícům a mošně Přemysla Oráče, přenocovat a po ranních modlitbách se vydat ve slavnostním průvodu pěšky zpět na Pražský hrad. Cesta to byla dlouhá a náročná, takže Karel byl prvním a zároveň také posledním, kdo ji vykonal (1. září 1347). Další korunovační cesty už vedly od Pražské brány.

Zkázu královskému paláci přineslo období husitských válek, kdy byla většina staveb zbořena a Vyšehrad ponechaný vlastnímu osudu se stal pustým místem.

Zanecháme ale truchlení a přejdeme branou bývalé zbrojnice směrem k věžím **baziliky sv. Petra a Pavla**. Z dálky viditelné věže připomínají, k čemu všemu může vést bratrská nenávisť. Kníže Vratislav II. měl mladšího bratra Jaromíra, který se stal pražským biskupem. Avšak postupem času mezi nimi vznikly natolik vyostřené spory, že se Vratislav začal bát o svůj život a s bratrem pod jednou střechou už přebývat nechtěl. Vybuďoval proto pro sebe nové honosné sídlo na Vyšehradě a do základů zdejšího kamenného paláce prý sám donesl na zádech dvanáct nůší kamení.

S tím souvisí i založení kapituly, která byla nezávislá na pražském biskupovi a podřízená přímo papeži v Římě. Od Vratislava to byl odvážný krok, ale díky němu už nebyl bratrovi nijak podřízený.

Vyšehradská kapitula užívala znak dvou zkřížených klíčů. Zajímavé je, že klíče byly původně stříbrné. Když se však po stoleté odmlce začal v baroku opět znak užívat, byly už stránky s jeho kresbou zažloutlé a vznikla tak představa, že klíče byly zlaté.

Najdi tento znak na průčelí kostela. Není jen zde, ale také na dalších církevních objektech v areálu Vyšehradu.

Uvnitř baziliky se nachází skutečný **vyšehradský poklad**. Je třetí největší v Praze, hned po svatovítském a loretánském. Jsou mezi nimi cenné monstrance, kříže, mešní kalichy a obrazy.

Mezi cennostmi se také skrývá úlomek kosti z lopatky sv. Valentina, patrona všech zamilovaných. Asi nikdy se už přesně nedozvíme, jak se sem dostal. Nejpravděpodobněji jej získal vášnivý sběratel podobných relikvií císař Karel IV., který se také pohyboval v Římě, kde v jedné z tamních bazilik byly uchovány Valentinovy ostatky. A kdo byl sv. Valentin? Dle legend to byl biskup, který i přes zákaz císaře tajně oddával zamilované páry na území Říma. Navíc muže nabádal, aby své ženy neopouštěli a neodcházeli do válek. Tím si však vysloužil mučednickou smrt a 14. února roku 269 byl popraven. Dnes patří k známým světcům i u nás a u příležitosti výročí jeho smrti bývají jeho ostatky vystaveny veřejnosti.

Že byl kostel mnohokrát upravován a přestavován dokazuje mozaika v dlažbě před ním.

V jakých letech proběhla přestavba do dnešní podoby?

1887–1903

Možná také při své návštěvě Vyšehradem zaslechneš známé melodie, které vyluzuje zdejší **zvonkohra**. Slyšet můžeš některou ze 44 přednastavených melodií, které jsou vybrány zvlášť pro všední i sváteční dny, jiné podle potřeb církevního roku a večer se hraje ukolébavka.

Okolo baziliky se rozprostírá známý **vyšehradský hřbitov** s hrobkou českých významných osobností známou jako Slavín. Přestože vycházka hřbitovem může působit poněkud pochmurně, sám uvidíš, že tento hřbitov je výjimkou. Připomeneš si tu tolik známých jmen a uvidíš tolik náhrobků, které by samy mohly být uměleckými díly, že snadno pochopíš, proč je považován za místo národní hrdosti. Hřbitovem můžeš křížovat podle svého, nebo si na mapkách u vstupních branek vybrat jméno osobnosti a zkusit si vyhledat místo jejího posledního odpočinku. Jelikož už ale v tuto chvíli máme kus cesty za sebou, vstoupíme do prostoru hřbitova brankou před kostelem a půjdeme rovně po pěšině k druhé odbočce vpravo až k pomníku J. E. Purkyně. Pak odbočíme vpravo a vydáme se okolo zdi až ke **Slavínu**, monumentální hrobce prvních zde pohřbených velikanů naší historie, kultury či vědy. Heslo na sarkofágu je důstojně připomíná.

Co je na něm napsáno?

„Ač zemřeli, ještě mluví“

Najdi mezi jmény autora soch na trávníku.

Pokračuj stále podél zdi až do rohu samotného hřbitova, tam se vydej vlevo, až dojdeš k dalšímu z východů ze hřbitova. Pozorně sleduj nápisy na náhrobních kamenech. Pak určitě snadno zvládneš zodpovědět následující otázky.

Za který fotbalový klub hrál jeden z nejlepších hráčů naší historie Pepi Bican? Který herec známý i z pohádek (*Princ a Večernice, Z pekla štěstí, Dvanáct měsíčků*) má hrob nedaleko od něj ve stejné uličce?

Pepi Bican hrál celý život za klub Slavia Praha, o několik hrobů dál odpočívá herec Radoslav Brzobohatý.

Kolika let se dožila autorka Babičky Božena Němcová?

Božena Němcová se dožila 42 let.

Zapamatoval sis
název některé
z oper Bedřicha
Smetany?

Výčet oper B. Smetany je uveden na pravém boku pomníku: Braniboři v Čechách, Prodaná nevěsta, Dalibor, Libuše, Dvě vdovy, Hubička, Tajemství, Čertova stěna.

Co má na hrobě spisovatel
Karel Čapek a jeho manželka
Olga Scheinpflugová?

Spisovatel Karel Čapek a jeho manželka mají na hrobě kamennou misku, aby z ní mohli ptáci pít.

Který komediální herec známý
z filmů pro pamětníky má na svém
hrobě ruce v charakteristickém
gestu, které tak často používal?

Plastiku rukou má na hrobě prvorepublikový herec Vlasta Burian.

Na hrobě
Waldemara Matušky
je uveden název jedné
písničky. Které?

Jde o písničku *Sbohem, láska*.

Ze hřbitova vyjdeme protilehlým východem k Novému proboštství a zajdeme se ještě podívat k barokní jezdecké **soše sv. Václava**. Ta původně stávala na Václavském náměstí do té doby, než nám známý sochař Josef Václav Myslbek vytvořil tu současnou. Dále vyjdeme nahoru na barokní hradby, odkud můžeme vidět zase jinou část Prahy než na počátku vycházky. Pak už budeme pokračovat po hlavní cestě mírně z kopečka až k poslední z vyšehradských bran, k **Cihelné bráně**. Přímo z ní můžeme vstoupit do kasemat, tedy chodeb, které se budovaly uvnitř hradeb. Prohlídku **kasemat** vřele doporučuji.

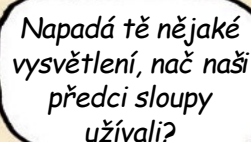
Ve tmě si člověk může snáz představit, jak asi vypadal život vojáka naslouchajícího, odkud přijde nečekaný výbuch. Prohlídka kasemat končí v sále **Gorlice**, kde jsou

umístěny některé z originálních soch z Karlova mostu.

POVĚST

V roce 1744 obsadili vyšehradskou citadelu Prusové a před svým odchodem se ji rozhodli vyhodit do povětří. Domácí obyvatelé se to však dozvěděli a dávali pozor. 25. listopadu skutečně přijel do pevnosti oddíl pruských husarů s vojenským ohňostrůjcem a po jisté době zase kvapem odjel. Tři odvážní vyšehradští občané pak vnikli do kasemat, kde objevili hořící doutnáky vedoucí k 133 sudům střelného prachu. Na poslední chvíli se jim podařilo výbuchu zabránit.

Najdeme v sobě ještě trochu sil
a vystoupáme po schodech kolem
vysokého kříže k podivným
o sebe opřeným sloupům.
Dnes se můžeme jen
dohadovat, k čemu
mohly sloužit.

Napadá tě nějaké
vysvětlení, nač naši
předci sloupy
užívali?

Mohl to být třeba pozůstatek románské baziliky, anebo sloužily našim slovanským předkům k určování slunovratu nebo třeba jako středověký pranýř.

Říká se jim Čertovy sloupy, jsou z granodioritu, který se nikde v okolí nenachází, a při ozáření sluncem vydávají lehký zápach síry. To dalo vzniknout následující pověsti.

POVĚST

Traduje se, že zdejší kněz propadl karbanu. Aby splatil dluhy, vsadil se s čertem Zardanem, že odslouží mši dříve, než čert přinese na Vyšehrad sloup z chrámu sv. Petra a Pavla v Římě. Čert chtěl vyhrát podvodem, a tak vzal sloup z bližšího chrámu a za to jej sv. Petr několikrát srazil do moře. Na Vyšehrad tak přiletěl až po mši, vzteky mrštil sloupem na střechu kostela, ten se propadl a rozlomil na tři kusy.

Ty skutečně dříve stávaly v kostele až do doby panování Josefa II., který je nařídil přemístit ven.

Této historce nahrává tajuplný nápis či spíše řada několika římských písmen na spodní straně sloupů, které se však doposud nepodařilo rozluštit.

Najdeš tajemný nápis?

Pověst je také vyobrazena uvnitř baziliky sv. Petra a Pavla, pokud nevěříš, zajdi se do ní podívat.

A teď už je zcela na tobě, jakou zvolíš cestu zpět... zda po stejné ose jako jsi přišel, tedy kolem rotundy a zpět okolo Kongresového centra na metro nebo od rotundy na druhou stranu Cihelnou branou ven do města směrem na Albertov či Výtoň. Poslední možností jsou ještě strmé schody nacházející se kousíček od baziliky v těsné blízkosti toalet. I ty tě dovedou k tramvajovým zastávkám na nábřeží.

PRAKTICKÉ

Jak se sem dostaneš: Metrem trasy C do stanice Vyšehrad nebo tramvají do zastávky Ostrčilovo náměstí a potom do kopce ulicí Lumírovou

Co stojí za návštěvu: Kasematy, Bazilika sv. Petra a Pavla, Letní scéna Vyšehrad

www.praha-vysehrad.cz

2

ZA POKLADEM ČESKÝCH KRÁLŮ

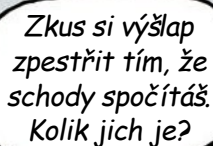
Vzhůru na Hrad tentokrát vyrazíme po Starých zámeckých schodech, projdeme areálem, který je nejcennějším komplexem památek u nás vůbec, a povíme si především o těch nejvýznamnějších z nich. Prohlédneme si jak starobylou a tajemnou baziliku sv. Jiří, tak velkolepou katedrálu sv. Víta, v nichž se ukrývají skutečné poklady. Na cestu zpět se vydáme Zlatou uličkou, řekneme si, jak přišla ke svému jménu a k čemu sloužily zdejší věže Bílá a Daliborka.

TRASA

- Staré zámecké schody — Černá věž — Jiřská ulička — bazilika sv. Jiří — 3. hradní nádvoří — katedrála sv. Víta — Vikářská ulička — zpět do Zlaté uličky — Daliborka — Opyš •

Vydáme se pěkně po **Starých zámeckých schodech**, o kterých ve své písničce zpíval Karel Hašler. Kudy k nim? Nejlepší bude dojet tramvají či metrem do stanice Malostranská. Odtud projdeme parčíkem kolem Valdštejnské jízdárny, přejdeme Valdštejnskou ulici a pak už se schody objeví přímo před námi. Teď nezbyvá nic jiného než po nich vystoupat až nahoru.

Zkus si výšlap zpestřit tím, že schody spočítáš. Kolik jich je?

100 schodů

Cestou mineš sochu Karla Hašlera.

Jaký hudební nástroj drží v ruce?

V ruce drží kytaru.

Počáteční rozcvičku máme za sebou, a když se rozhlédneme, musíme dát našemu přemyslovskému prapředkovi za pravdu. Pro své sídlo nemohl vybrat lepší místo. Byl to právě první přemyslovský kníže Bořivoj, kdo se

v 9. století rozhodl opustit původní sídlo na Levém Hradci a vydal se hledat příhodnější místo, odkud by svému kmeni vládl. Vybral opravdu dobře, skalnaté návrší nad soutokem řeky Vltavy a potoka Brusnice bylo nanejvýš strategické. Ze severu a jihu jej chránil strmý svah, na východě vedla pouze úzká strmá stezka a od západu se táhla přírodní hradčanská brázda. Navíc celé hradiště jistily umělé příkopy a valy, což jej činilo téměř nedobytným. A tak je Pražský hrad již víc než 1100 let centrem našeho státního útvaru a sídlem hlavy státu; nejdříve českých knížat, pak králů, a nakonec i prezidentů.

Ostroh, na kterém se nacházíme, se odedávna nazývá **Opyš**. Podivné jméno, co?

Zkusíš uhodnout, co Opyš může znamenat?

Představ si, že „opyš“ znamená ve staré češtině to samé co ocas. A proč zrovna ocas? Protože našim předkům tento pražský kopec připomínal „mořského vepře“, čili delfína, který v těchto místech prudce klesá dolů, takže vlastně stojíme na jeho ocase.

Před samotným vchodem do Hradu se vlevo nachází **barbakán** (půlkruhové opevnění), z něhož je krásná vyhlídka na Prahu. Právě odtud se v minulosti každé poledne výstřelem z děla oznamoval

přesný čas. O Praze se často říká, že je stověžatá.

Počítat věže nemusíš, ale poznáš alespoň některou z nich?

Do bývalého pražského hradiště se z každé strany vstupovalo branou. Ta východní se nazývala **Černá věž**. Nejmenovala se tak vždycky. Ještě za Karla IV. to byla Zlatá věž, ovšem r. 1541 přišel osudný požár a s ním hustý kouř, od kterého celá zčernala. Zlatá se nazývala podle pozlacené střechy. Procházíme Jiřskou ulicí a mjíme budovu **Starého purkrabství**.

POVĚST

Do Prahy přicestoval Karel se svým komorníkem panem Buškem z Velhartic, dobře povečeřeli, popili vína a poslouchali praskání ohně v krbu. Unaveni po dlouhé cestě šli brzy spát. Zakrátko je však probudily tajemné zvuky. Pan Bušek se sice jen tak něčeho nezalekl, ale teď zřetelně slyšel kroky. Rozsvítil svíci a začal prohledávat světnici. I když prohledal každý kout, nikoho a nic neobjevil. Ulehl tedy a sotva se o něho začal pokoušet spánek, ozvala se rána a řinkot skla. Jako by někdo uchopil číši a mrštíil s ní

Víš, kdo byl purkrabí?

Byl to jakýsi hradní kastelán; nejpřednější úředník, který mohl zastupovat krále v době jeho nepřítomnosti, takže byl vlastně jedním z nejmocnějších mužů v zemi.

A purkrabství bylo jeho sídlem. Tady našel azyl budoucí císař Karel IV., když se navrátil do Prahy, protože ve zpusťošeném královském paláci hlavu složit nemohl. Na čas se zde usadil, aby dohlédl na průběh oprav. Vypráví se, že hned první noc zažil podivnou příhodu.

o podlahu, až se střepy rozletěly na všechny strany. To už se vylekal i králevic Karel a oba schovaní pod nadýchanými duchnami ani nedutali a do rána oka nezamhouřili. Ráno si nejdřív mysleli, že se jim všechno jen zdálo, ale rozbité sklo na podlaze je přesvědčilo, že se v noci opravdu něco dělo. Svěřili se tedy svému hostiteli, purkrabímu, a ten jim potvrdil, že zde žijí zlomyslní skřítki. Tomu, kdo je vyruší, se škodolibě mstí. Karel se tu dlouho nezdržel a po opravě Starého královského paláce se přestěhoval právě tam.

V purkrabství donedávna sídlilo Muzeum hraček. Po rekonstrukci budovy bude dál sloužit dětem pořádáním dětských programů, divadel, výstav apod. Abychom si z návštěvy Hradu odnesli co největší zážitek a mohli se podívat i do historických prostor, budeme si muset zakoupit vstupenku. Nejvhodnějším místem pro její pořízení je pokladna při vstupu do Zlaté uličky, ve směru našeho příchodu se nachází vpravo. Na seznamovací vycházku stačí zakoupit vstupenku na Prohlídkový okruh B, který zahrnuje všechny níže zmíněné objekty. Odtud se vydáme k bazilice sv. Jiří, nejstarší církevní stavbě na Hradě, která se do dnešních dnů dochovala.

Vzpomeneš si ještě na jméno přemyslovského knížete, který to všechno způsobil a nechal vybudovat pražské hradiště?

Byl to Bořivoj I., který uzavřel sňatek s mladičkou Ludmilou, společně se zřekli pohanství a na Moravě přijali křesť.

Nové náboženství se snažili šířit i mezi své poddané, ale neměli to vůbec jednoduché. Slované totiž při svém příchodu na území Čech a Moravy byli pohani a dlouho odmítali křesťanství přijmout. A proč? Mívali celou řadu bohů, které vyřezávali ze dřeva, uctívali je a žádali o déšť, dobrou úrodu, zdraví či hojnost zvěře a najednou měli uvěřit, že na nebesích sídlí jakýsi jeden Bůh – neviditelný a nehmatatelný. Nelze se proto divit, že v lidech dokonce vzbuzoval strach.

Šlo to sice pomalu a trvalo několik generací, než lidé vzali Boha na milost a pokoušeli se naklonit si ho. Začali stavět kamenné kostely po vzoru francouzských a italských, proto se jim říká románské. Mezi prvními byly baziliky. Jsou obdélníkové se dvěma věžemi, mají silné zdi a malá okna. Taková je i **bazilika sv. Jiří** postavená z opuky (bělavé pevné horniny). Vždyť také její pevné zdi poskytovaly věřícím útočiště před nebezpečím.

Protože každý kostel je zasvěcen nějakému světcí (tomu, kdo byl umučen pro svou víru), v této bazilice najdeš několikrát motiv rytíře bojujícího s drakem.

Obejdi baziliku dokola, dobře se dívej a hledej motiv rytíře.

LEGENDA O SV. JIŘÍ

V jezeře u libyjského města Sileny se usídlila obluda podobná drakovi, a protože si doupe udělala přímo u pramene, museli obyvatelé města každý den draka z doupěte vylákat, aby se dostali k vodě. Jako návnada sloužila lidská oběť vybraná losem. Jednoho dne však los padl na královskou dceru. Když už princezna v pláči čekala u jezera na svůj osud, projel kolem římský voják Jiří a rozhodl se, že princeznu zachrání. Sotva se jezerní obluda vynořila, Jiří se pokřižoval a svým kopím srazil draka k zemi. Na jeho počest nechal král ve městě postavit kostel a vděční obyvatelé začali přijímat křesťanství.

Zkus si vzpomenout na nějakou pohádku, která se tomuto příběhu podobá.

Obejdeš-li baziliku, nejspíš tě překvapí nepřehlédnutelné červené barokní průčelí. Nenech se zmást, to vzniklo daleko později, až v době barokní. Na něm můžeš vidět dvě sochy; zatímco ta vlevo zobrazuje abatyši Mladu, která založila přilehlý klášter, napravo stojící socha, která v rukou svírá model baziliky, představuje jejího

zakladatele knížete Vratislava. Považ,
že se tak stalo někdy kolem roku 920!

Dokážeš spočítat,
jak dlouho už
bazilika stojí?

Kromě toho sloužila bazilika jako oficiálně přemyslovské pohřebiště předtím, než byla postavena sousední katedrála sv. Víta. Tak neváhej, sundej si čepici, připrav si vstupenku a vstup dovnitř.

Na samém počátku dějin českého státu narážíme na dvě zákeřné vraždy, a to v nejvyšších společenských kruzích. První obětí byla vdova po prvním známém Přemyslovci, již zmíněném Bořivojovi, kněžna Ludmila. Druhou obětí byl pak o mnoho let později její vnuk Václav.

Jaký byl životní osud kněžny Ludmily? Přežila svého manžela i oba své knížecí syny. Avšak předčasná smrt syna Vratislava velmi zkomplikovala poměry v zemi; jeho synové Václav a Boleslav byli ještě nezletilí, a tak se o vládu dělily dvě kněžny: Drahomíra, vdova po zesnulém knížeti Vratislavovi, a Ludmila, Vratislavova matka a vdova po knížeti Bořivojovi. Mladší a energičtější Drahomíra se snažila strhnout moc na svou stranu, i proto, že čeští velmožové svěřili její syny Václava a Boleslava na vychování právě babičce Ludmile. A v tom byl kámen úrazu. Obě vdovy se neshodly ani v názoru na Václavovu výchovu. Drahomíra vyčítala Ludmile, že z Václava dělá spíše mnicha než budoucího knížete, protože ho na budečském hradišti vedl ke vzdělání kněz.

Drahomíru ale především svíralo podezření, že ji chce Ludmila zbavit vlády a majetku. Proto se stará kněžna rozhodla odejít na nedaleký hrádek Tetín. Drahomíře však její pokorný ústup ze scény nestačil a rozhodla se jí zbavit nadobro. Najala si vikingské bojovníky, kteří večer v sobotu 16. září roku 921 na Tetín vtrhli a nebohou kněžnu uskrtili.

Ludmile se nedostalo ani křesťanského pohřbu – její tělo bylo jen narychlo zahrabáno u hradební zdi. Nicméně se stala světicí, ačkoli při její vraždě nebyla prolita jediná kapka krve. Brzy se totiž nad místem jejího posledního odpočinku začaly dít zvláštní věci: z hrobu vycházela líbezná vůně, za noci tu plála jasná světla, mnozí nemocní se na tomto místě uzdravovali a slepí prohlédli. A to všechno u prostých lidí vzbuzovalo posmrtnou úctu ke staré kněžně.

Když se vlády ujal kníže Václav, jedním z jeho prvních státnických počinů bylo přenesení těla milované babičky Ludmily na Pražský hrad, do baziliky sv. Jiří, kde je pochován i jeho otec. Vratislavova tumba (zdobená schránka na ostatky zemřelého) ve tvaru domečku se nachází v hlavní lodi kostela před lavicemi pro věřící. Malba na ní tě nenechá na pochybách, kdo je v ní pohřbený.

Najdeš ji?

Ostatky kněžny Ludmily jsou uloženy ve stejnojmenné kapli nad schodištěm vpravo. Chceš-li vidět kamennou podobiznu ležící svěťice s osudným závojem kolem krku, vrať se po schodech zpátky dolů do kaple Panny Marie.

Máš-li pro strach uděláno, zajdi se ještě podívat do krypty pod schodištěm. Kromě

vzácného reliéfu nad oltářem tu uvidíš jednu hororově vypadající sochu.

POVĚST

Na Malé Straně bydlela vdova s mladičkou dcerou Brigitou. Ta se zamilovala do mladého italského sochaře, který působil na dvoře císaře Rudolfa II. Dlouho se scházeli v Jelením příkopu, až Brigitu její milý požádal o ruku. Matka souhlasila, a tak to vypadalo, že štěstí obou mladých lidí nestojí nic v cestě. Najednou však přišla zpráva, že má sochař na čas odcestovat zpět do rodné Itálie. Vůbec se mu nechtělo, obával se, aby na něj Brigita opravdu věrně čekala. Nejistota ho užírala po celou dobu, než se zase vrátil zpět. Dřív, než se setkal se svou milou, narazil na její klevetivou sousedku. Ta pro nějaký starý spor s Brigitinou matkou vycítila možnost se pomstít, a tak si vymyslela, jaká je Brigita povětrnice, s žádným chlapcem prý dlouho nevydrží a ani na sochaře prý nečekala. Mladému Italovi se zatemnila mysl a vzkázal Brigitě, že už se vrátil, ať přijde na jejich oblíbené místo do Jeleního příkopu. Nic netušící dívka za soumraku spěchala, aby už byla se svým milým, tolik se na něho těšila. Místo polibku ji však čekala dýka, kterou jí jedinou ranou její vyvolený probodl srdce. Sochař pak sice schoval tělo do křoví, ale netrvalo dlouho a k činu se přiznal. Odsouzen byl k smrti, měl však právo na poslední přání. A to bylo opravdu nevšední. Přál si, aby na důkaz své lítosti mohl ještě před smrtí vytesat dívku v takové podobě, v jaké ji našli. Dostal svolení a začal na soše pracovat. Prý mu pak byl trest zmírněn a musel jen odklízet nepořádek v uličkách Pražského hradu.

Při východu z baziliky si ještě můžeš prohlédnout na fotografiích některé kosterní nálezy ze zdejších hrobů a zkusit si představit, jak vlastně naši první přemyslovští předci vypadali. Vlasy a vousy

